

виту студентської громадської діяльності. На формування світогляду студентської молоді, виховання її громадянської позиції мали величезний вплив професори та викладачі університетів, які були непересічними особистостями, гарячими патріотами, видатними науковцями та відданими громадянами своєї країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев А.Ю. Российские университеты XVIII – первой половины XIX века в контексте университетской Европы / А.Ю. Андреев. – М. : Языки славянских культур, 2009. – 640 с.
2. Вишневы Д.К. Киевская академия в первой половине XVIII ст. / Д.К. Вишневы. – К., 1903. – 269 с.
3. Добренков В.И. Общество и образование / В.И. Добренков, В.Я. Нечаев. – М., 2003. – 382 с.
4. Из университетской жизни // Вестник воспитания. – 1906. – № 6.
5. Крыловский А.Н. // Архив Юго-Западной России. – К., Университетская типография, 1904. – Ч. 1. – Т. 11. – 871 с.
6. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: [навчальний посібник] / А.І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.

7. Лісовець О.В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України : [навч. посіб.] / О.В. Лісовець. – К. : Академія, 2011. – 256 с.

8. Мельник Л.Г., М.О. Максимович – творець першої наукової історії козацтва / Л.Г. Мельник // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Українознавство. – 1997. – Вип. II. – С. 58.

9. Наумов С.О. Харківський університет у суспільно-політичному русі другої половини XIX – початку XX ст. / С.О. Наумов, С.І. Посохов // Український історичний журнал. – 2005. – № 1. – С. 56–70.

10. Пиков Г.Г. Из истории европейской культуры : [учебное пособие] / Г.Г. Пиков. – Новосибирск, НГУ, 2002. – 255 с.

11. Посохов С.І. Образи університетської автономії в російській публіцистиці другої половини XIX – початку XX ст. / С.І. Посохов // Харківський історіографічний збірник. – 2004. – Вип. 7. – С. 77–83.

12. Сірополко С.О. Історія освіти в Україні / С.О. Сірополко. – К. : Наук. думка, 2001. – 912 с.

13. Шандер Е.Н. История формирования студенческих объединений как формы корпоративного взаимодействия и развития социокультурного пространства вуза. / Е.Н. Шандер // Каспийский регион: политика, экономика, культура. – 2011. – №4 (29). – С. 330–334.

14. Шип Н.А. Интеллигенция на Украине (XIX в.). Историко-социологический очерк / Н.А. Шип. – К., 1991. – 170 с.

УДК 37.013(73)

ЧИКАЗЬКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ШКОЛА-ЛАБОРАТОРІЯ ДЖОНА ДЬЮЇ ЯК «ГРОМАДОЦЕНТРИЧНИЙ» ЗАКЛАД СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Кравцова Н.Г., к. пед. н.,
доцент кафедри гуманітарних
та соціально-економічних навчальних дисциплін
Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті з'ясовано особливості діяльності Чиказької експериментальної школи-лабораторії Джона Дьюї як «громадоцентричного» закладу середньої освіти, виокремлено і обґрунтовано основні напрями реалізації ідеї органічної єдності індивіда і суспільства в педагогічному процесі цього навчального закладу. Встановлено провідні ідеї педагогічної теорії Джона Дьюї, що були покладені в основу організації школи-лабораторії та пройшли апробацію в її діяльності.

Ключові слова: Чиказька експериментальна школа-лабораторія Джона Дьюї, прагматизм, громада, суспільство, базові професії, громадянська компетенція.

В статье определены особенности деятельности Чикагской экспериментальной школы-лаборатории Джона Дьюи как «общинноцентричного» заведения среднего образования, выделены и обоснованы основные направления реализации идеи органичного единства индивида и общества в педагогическом процессе этого учебного заведения. Установлены ведущие идеи педагогической теории Джона Дьюи, которые легли в основу организации школы-лаборатории и прошли апробацию в ходе ее деятельности.

Ключевые слова: Чикагская экспериментальная школа-лаборатория Джона Дьюи, прагматизм, община, общество, базовые профессии, гражданская компетенция.

Kravtsova N.G. JOHN DEWEY'S CHICAGO LABORATORY SCHOOL AS A "COMMUNITY-CENTERED" INSTITUTION OF THE SECONDARY EDUCATION

The article clarifies the peculiarities of John Dewey's Chicago Laboratory School functioning as a "community-centered" institution of the secondary learning; the main directions of securing the organic unity of the individual and the society in the educational process of the school are singled out and substantiated. The innovative pedagogic ideas of J. Dewey which bore influence on the functioning and development of Chicago Laboratory School have been established.

Key words: John Dewey's Chicago Laboratory School, pragmatism, community, society, basic occupations, civic competence.

Постановка проблеми. Процеси модернізації та фундаменталізації вітчизняної освіти, інтеграція України у світовий науковий і культурний простір актуалізують необхідність аналізу тих етапів розвитку освіти, на яких відбувалися радикальне переосмислення її теорії, зміна педагогічних орієнтирів і пріоритетів. У зв'язку із цим особливий науковий і практичний інтерес викликає педагогічна спадщина Джона Дьюї (1859–1952 рр.) – видатного американського педагога й філософа, вплив якого на світову педагогічну думку триває близько століття. Ґрунтовне теоретичне обґрунтування ним ідеї школи як «ембріона суспільства», засобів громадянської освіти учнів, сприяння їхньому особистісному зростанню в єдності із потребами суспільного розвитку, новаторство і методологічна відкритість його педагогічної концепції зробили її феноменом не лише національного масштабу. Інструментом кристалізації і практичним утіленням інноваційних педагогічних ідей Дж. Дьюї стала заснована ним у 1896 р. Чиказька експериментальна школа-лабораторія, діяльність якої на тривалий період визначила перспективи розвитку масової американської школи, стимулювала європейську педагогічну думку першої половини ХХ ст. і продовжує викликати науковий інтерес як із позицій реформування освіти, так і з прогностичними намірами. Екстраполяція досвіду Чиказької школи-лабораторії на сучасну практику навчально-виховних закладів України виявляє її значний педагогічний потенціал і його потребуваність, підтверджує існування загальних закономірностей розвитку педагогічних систем обох країн відповідних історичних періодів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними дослідниками зосереджено увагу на теоретичному доробку Дж. Дьюї. Зокрема, Т. Кошманова, І. Радіонова піддавали аналізу американську філософію освіти й виховання, В. Пішванова розкривала адаптаційні можливості прогресивної освіти. Можливо дійти висновку, що в історико-педагогічних розвідках названих та інших дослідників школа Дж. Дьюї як «громадоцентричний» навчальний заклад репрезентована фрагментарно: а) у загальному контексті авангардної педагогічної практики США початку ХХ ст. (Г. Джурицький, З. Малькова, А. Сбруєва); б) у тематичному полі західноєвропейської «реформаторської» педагогіки (Т. Петрова); в) у контексті практичного впровадження педагогічних ідей Дж. Дьюї (В. Коваленко); г) на тлі багатогранної діяльності педагога в Чиказькому університеті (З. Малькова, О. Рогачова).

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у встановленні особливостей діяльності Чиказької експериментальної школи-лабораторії Джона Дьюї як «громадоцентричного» закладу середньої освіти, виокремлення й обґрунтування провідних напрямів реалізації ідеї органічної єдності індивіда і суспільства в педагогічному процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта – це єдність індивідуально-особистісного і загальносоціального. Теза про індивідуальну орієнтацію освіти не потребує роз'яснень, адже соціалізується й отримує освіту конкретний індивід. Індивідуальний аспект освіти виявляється не тільки в генетичних детермінантах того, хто навчається, але й у тому, що індивід суб'єктивізує знання, дає їм власну оцінку, реагує на процес навчання в характерний йому спосіб.

З іншого боку, освіта – процес соціальний, оскільки індивід, що її отримує, живе в певному соціумі і формується його інститутами. До того ж, соціум створює, або навпаки, не створює умови, необхідні для отримання освіти, й очікує на певну віддачу від індивіда в майбутньому. Таким чином, освіта має суперечливий, двоєдиний характер: з одного боку, це процес засвоєння об'єктивних досягнень цивілізації у формі знань, цінностей, ідеалів, а з іншого – це спосіб їхньої суб'єктивізації, інтеграції у світ особистості, трансформації «знань узагалі» у «знання для конкретного індивіда».

Промовисто холистичний погляд на проблематику «організм і середовище», «індивід і суспільство» властивий філософам-прагматистам, зокрема Дж. Дьюї, який категорично виступав проти розриву між індивідом і суспільством чи проти їхнього протиставлення як однопорядкових величин. Американський педагог стверджував, що індивідуальність людини у фізичному розумінні є первинною даністю, а от індивідуальність у соціальному і моральному аспектах має бути сформована соціальними інститутами. «Вся історія педагогічної думки відзначена боротьбою двох ідей: ідеї про те, що виховання – це розвиток, який відбувається зсередини і який ґрунтується на природних здібностях, і ідеї про те, що виховання – це формування, яке йде ззовні і яке є процесом подолання природних нахилів, і їхнє заміщення звичками, набутими під тиском ззовні» [1, с. 24]. Дж. Дьюї стверджує, що цей дуалізм – хибний, адже виховання кожної людини відбувається під впливом як природних потенцій, так і зовнішнього оточення. Індивід формує свою

особистість шляхом засвоєння, інтеріоризації різноманітних форм соціальної діяльності і, у свою чергу, висловлює, екстеріоризує результати цього процесу. Таким чином, соціальні й індивідуальні фактори, які на перший погляд здаються протилежними, виявляються функціонально пов'язаними між собою.

За переконанням Дж. Дьюї, найбільш суттєвий вплив на формування і розвиток особистості справляє мікросередовище – безпосереднє соціальне оточення людини: сім'я, школа, місцева громада. Виховний потенціал останньої обумовлюється, по-перше, тим, що громада – первинна ланка суспільства і водночас його модель у мініатюрі, у ній формуються базові суспільні відносини, які згодом відтворюються на вищих щаблях соціальної системи. По-друге, майже всі соціальні інститути, які беруть участь у формуванні особистості, – школа, сім'я, суспільно-громадські організації – розташовані і взаємодіють у межах певного соціуму, громади. Підкреслюючи нерозривний зв'язок людини з її найближчим соціальним оточенням, Дж. Дьюї переконував, що індивід і громада як процвітають, так і гинуть разом.

Аналіз джерельної бази дає підстави стверджувати, що Дж. Дьюї послідовно і наполегливо наголошував на обцинно-му, «громадоцентричному» характері очолюваної ним Чиказької експериментальної школи-лабораторії. Зокрема, цілями її створення Дж. Дьюї називав «поширення і поглиблення кола соціальних відносин, взаємодії, спільного існування дітей шкільного віку» [2, с. 64]; «забезпечення вільного і неформального обцинного життя, у якому кожна дитина усвідомлює своє місце і свою частку роботи» [2, с. 32].

Дж. Дьюї вказував на те, що виховання повинно відбуватися у процесі безпосередньої і реальної участі в соціальному житті, але не у великому суспільстві, а в школі, яка має стати прототипом кращого суспільства в мініатюрі, соціальним центром, здатним до участі в повсякденному житті обцини, глибоко перейнятися інтересами і завданнями мікросередовища, всіляко вдосконалювати його. У процесі участі в соціальній діяльності, основою якої Дж. Дьюї визнає працю, окремі індивіди вчать узгоджувати власну поведінку, культурні норми та аксіологічні установки зі своїм соціальним оточенням. Однак Дж. Дьюї зазначає: «Ні-яка кількість сукупних колективних дій, узятих самих по собі, ще не створює спільноту. <...> Навчитися бути людиною означає розвинути через участь у комунікації чітке усвідомлення себе членом спільноти, який

розуміє й поціновує її переконання, намагання і способи діяльності, і який робить свій внесок у постійне перетворення органічних сил у людські ресурси і цінності, у перетворення, яке не припиниться ніколи» [3, с. 18].

За результатами аналізу науково-педагогічних джерел, ми виявили провідні напрями реалізації ідеї органічної єдності індивіда і суспільства в педагогічному процесі Чиказької експериментальної школи-лабораторії.

1) *Забезпечення єдності навчання і суспільного застосування знань, теорії і практики, праці і розуміння її значущості.* Кардинальною проблемою традиційної американської школи на рубежі XIX – XX ст. Дж. Дьюї називає її відірваність від життя: абстрактність змісту освіти, викладання виключно на книжковій основі, відсутність міжпредметних зв'язків, ізоляція від соціальних реалій. Радикальним соціоекономічним трансформаціям американського суспільства має відповідати однаково радикальне реформування системи освіти: «Школа мусить бути такою суспільною інституцією, яка міцніше, ніж це було дотепер, пов'язана з життям» [4, с. 12].

Саме тому Чиказька експериментальна школа-лабораторія, за задумом її організатора, мала стати «маленькою демократичною обциною», «суспільством у мініатюрі», де у процесі виконання базових праць суспільства учні постійно мають можливість випробовувати себе в соціальних відносинах. Інтеграція «трудовак занять» у педагогічний процес школи-лабораторії не тільки висвітлювала соціальну значущість цих видів праці в історії цивілізації, а й сприяла природному «введенню дитини до більш формальних предметів навчального плану», адже навчання читання, письма, арифметики, історії тощо ґрунтувалося на виконанні базових праць суспільства [5, с. 53].

Аналіз джерельної бази засвідчує намагання педагогів школи-лабораторії перекласти вивчення, зокрема, математики в соціальну площину, показати учням сферу використання математичних символів у суспільному житті: технічних відкриттях і винаходах, комерції, торгівлі, банківській справі, «адже такі математичні завдання за своєю суттю повністю суспільні», як підкреслював Дж. Дьюї [4, с. 23].

Викладання природничих дисциплін у школі-лабораторії також ґрунтувалося на виконанні учнями базових праць суспільства; ознайомленні з найближчим природним оточенням; експериментуванні з природними матеріалами та відтворенні нескладних механічних та хімічних проце-

сів (фарбування тканин, миловаріння, виготовлення керамічного посуду, свічок тощо), адже «вивчення фізики та хімії має виховне значення тоді, коли воно показує ті матеріали та процеси, котрі зробили людське життя таким, яким воно є», на що вказував Дж. Дьюї [5, с. 53].

Інтеграція «праць» у педагогічний процес Чиказької експериментальної школи-лабораторії надавала учням можливість побачити, як з необхідності задоволення базових потреб людини, з її намагань зміцнити контроль над матеріальним середовищем виникали певні професії, знаряддя праці або форми політичного устрою, які піднімали цивілізацію на вищий щабель. Власноручне виготовлення прядки чи ткацького верстаку допомагало дітям зрозуміти, що технічні відкриття і винаходи стають точками відліку нових історичних етапів. Узагалі, за переконанням Дж. Дьюї, педагогічно поставлене викладання історії обов'язково передбачає й одночасне введення дитини до соціального життя, адже «справжнім центром кореляції шкільних предметів є не фізика, хімія, не література, не історія, не географія, а власна соціальна діяльність дитини» [5, с. 52].

2) *Підготовка учнів до компетентної участі в житті суспільства: усвідомлення ними своєї ролі й місця в соціумі та значущості праці для суспільного розвитку.* Дж. Дьюї наголошував на тому, що кожен учень стане не лише виборцем чи суб'єктом права, а й членом родини, відповідальним за виховання дітей, тобто за передачу суспільного досвіду новому поколінню. Як член общини він буде сприяти її добробуту, налагоджувати сусідські стосунки. Нинішній учень обере певну професію і в такий спосіб слугуватиме суспільству і водночас досягне самореалізації, незалежності і самоповаги. Школа, за переконанням Дж. Дьюї, має закласти підвалини цих досягнень: виховувати звичку й смак до праці, прищеплювати повагу до ретельно виконаної роботи (своєї чи чужої). Інтеграція базових праць суспільства (шиття, ткацтво, кулінарія тощо) до педагогічного процесу школи-лабораторії не тільки залучала учнів до трудової діяльності, а й висвітлювала значущість цих праць для життя суспільства.

Значна увага педагогічного колективу Чиказької експериментальної школи-лабораторії приділялася формуванню громадянської компетенції учнів – розумінню структури і механізмів державного управління, особливостей взаємодії федеральної влади й органів місцевого самоврядування та їхньої відповідальності перед громадянами. Виходячи з того, що суспільство, у якому

живуть учні, тобто США – демократична і прогресивна країна, Дж. Дьюї наголошував на тому, що «в дітей слід виховати і почуття лідерства, і повагу до закону. Дитина мусить уміти керувати собою й іншими, брати на себе відповідальність, мати хист до адміністрування. Ця потреба у формуванні лідера відчувається і в політиці, і на виробництві» [4, с. 11]. Проте вчений зауважує, що суспільна робота в школі не повинна зводитися до оволодіння суто технічними навичками: знання Конституції США, уміння проголосувати тощо. Завдання школи в соціальному аспекті, так як його розуміє Дж. Дьюї, це «таке виховання дитини, яке дасть їй змогу взяти на свої плечі відповідальність за саму себе і не лише пристосуватися до майбутніх змін, а й зуміти впорядкувати їх, керувати ними» [4, с. 12].

3) *Виховання в учнів «демократичного характеру»: толерантності, готовності до конструктивного розв'язання конфліктних ситуацій, умінь мислити критично і неупереджено.* Дитину треба заохочувати та перевіряти в роботі через участь її в житті суспільства (громади), як вказував Дж. Дьюї [5, с. 52]. Взагалі прагнення індивіда до суспільної роботи педагог називає логічним наслідком правильного розвитку індивідуальних здібностей. У контексті цього твердження він піддає ревізії завдання виховання у сфері культури: метою виховання вчений проголошує не абстрактний духовний розвиток особистості, а гармонійне поєднання духовного зростання з розвитком здібностей до громадської роботи.

Для того, щоб виконати своє покликання – виховання громадян прогресивного, демократичного суспільства, школа, за переконанням Дж. Дьюї, «має стати ембріоном суспільного життя. <...> Там, де на школу дивляться як на щось ізольоване, як на необхідну умовність, школа і залишиться такою, як би не вдосконалювалися методи навчання» [6, с. 83].

Діяльність Чиказької експериментальної школи-лабораторії довела практичну доцільність ідеї Дж. Дьюї про перетворення школи на «маленьку демократичну громаду». Зокрема, на початку роботи цього закладу навчальні групи, за задумом Дж. Дьюї, були різновіковими, тобто такими, які б нагадували дітям сім'ю, де старші піклуються про молодших і допомагають їм. І хоча згодом педагогічний колектив перейшов до групування учнів за віком, атмосфера, яка панувала у школі-лабораторії, за відгуками численних візитерів, нагадувала «напрочуд велику і щасливу родину».

Важливим кроком на шляху створення у Чиказькій школі-лабораторії атмосфери

«маленької демократичної общини» слід вважати організацію міні-типографії в стінах цього навчального закладу. У ній учні всіх груп мали можливість набрати і надрукувати свої роботи (твори, повідомлення тощо), тут видавалася і шкільна газета, яка висвітлювала цікаві події шкільного життя, вміщувала статті, розповіді, вірші та пісні, складені самими дітьми. Старші школярі самостійно уклали і власноруч надрукували в типографії задачник з математики для своїх молодших товаришів.

З метою створення демократичного клімату в школі-лабораторії педагогічний колектив підтримав ініціативу учнів щодо організації Дискусійного клубу школи, відкритого для дітей будь-якого віку. На думку Дж. Дьюї і його колег, діяльність такого клубу прищеплювала учням навички незалежного і критичного мислення, уміння аргументовано обстоювати свою точку зору і водночас толерантно сприймати погляди інших, наочно демонструвала взаємозалежність інтересів окремих людей (і ширше – соціальних груп) у суспільстві, тобто сприяла формуванню громадянської культури майбутніх членів демократичного суспільства.

Проголосивши шкільне виховання «фундаментальним методом соціального прогресу та реформування» [5, с. 54], Дж. Дьюї наполегливо обстоював необхідність подолання бар'єрів між окремими суспільними верствами населення і надання дитині можливості перейти в більш сприятливе для неї середовище. «Демократія зробить фатальну помилку, якщо дозволить існувати шкільній системі для дітей, чиї батьки мають багато вільного часу, і для дітей тих, хто заробляє на життя. Занадто книжкова освіта для одних та «ультрапрактична» для інших призведе до глибоких відмінностей в розумових та моральних навичках, ідеалах, поглядах. Такий поділ шкіл поставив би суспільство на шлях, абсолютно ворожий духу демократії» [6, с. 177]. Отже, за переконанням Дж. Дьюї, школа має бути єдиною, відкритою і доступною всім громадянам незалежно від їхнього фінансового становища, статі, раси та національності. Лише такий тип школи, заснований на принципах демократії, здатний забезпечити громадянський мир у суспільстві, не допустити класові сутички і, врешті-решт, гармонізувати індивідуальні та суспільні інтереси.

4) *Педагогізація оточуючого школу середовища, забезпечення участі батьків учнів у діяльності школи, підвищення рівня їхньої психолого-педагогічної компетенції.* У 1896 р., тобто на початку діяльності шко-

ли-лабораторії, Дж. Дьюї виступив перед батьками учнів (тоді їх було лише дванадцять) з пропозицією проводити регулярні збори, метою яких було б: роз'яснення особливостей педагогічного процесу цього експериментального навчального закладу, надання відповідей на запитання, обговорення критичних зауважень тощо.

На початку 1897 р. була створена Асоціація батьків учнів Чиказької експериментальної школи-лабораторії. Метою її діяльності було проголошено: по-перше, забезпечення стабільного фінансування школи, по-друге, підвищення рівня психолого-педагогічної компетенції батьків учнів. Варто наголосити на тому, що Асоціація була створена за ініціативи самих батьків, які назвали її «інструментом освіти й виховання». Упродовж 1896–1899 рр. поступово сформувався так званий батьківський клас, відкритий усім бажаючим. Дж. Дьюї регулярно виступав перед цією аудиторією, пояснював перебіг і деталі педагогічного процесу школи, відповідав на питання, що стосувалися її роботи. Принагідно зазначимо, що фундаментальна праця Дж. Дьюї «Школа і суспільство» (1899 р.), яка з 1899 по 1913 рр. тільки у США була видана одинадцять разів і перекладена на численні іноземні мови, є узагальненим циклом лекцій, прочитаних педагогом перед батьками учнів школи-лабораторії.

Висловлюючись з приводу можливого впливу діяльності Чиказької експериментальної школи-лабораторії на масову американську школу, Дж. Дьюї зазначав: «Мета проведення нашого експерименту полягає в тому, щоб іншим не треба було експериментувати, принаймні експериментувати так багато, щоб вони могли почати свою роботу з чогось визначеного і конкретно-го. <...> Ми не очікуємо, щоб інші школи буквально імітували те, що робимо ми. Робоча модель створюється не для копіювання, а для того, щоб показати здійсненність принципу, методів, втілених у ній. Отже, <...> ми прагнемо розробити проблему організації єдності шкільної системи <...> і досягти цього шляхом нерозривного поєднання її з життям, щоб показати можливість і необхідність такої організації для всієї системи освіти і виховання» [7, с. 94].

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, можливо дійти висновку, що Чиказька експериментальна школа-лабораторія Дж. Дьюї була створена як «демократична громада», де у процесі виконання базових праць суспільства учні постійно випробовували себе в соціальних відносинах. «Громадоцентричний» характер школи Дж. Дьюї ґрунтувався на засадах його філо-

софської теорії, згідно з якою школа визнається соціальним інструментом, створеним для спрощення та інтеграції суспільного досвіду до такого стану, щоб його могли зрозуміти, перевірити і застосувати діти.

Історичний урок школи Дж. Дьюї для сучасних педагогів полягає, насамперед, у визначенні змісту і напрямів діяльності освітнього закладу в інноваційному режимі. Сьогодні ідея інноваційності як провідного принципу в педагогіці висвітлює новаторський характер ідеї Дж. Дьюї про перетворення школи на експериментальну лабораторію, пошукове поле, спільноту співпрацюючих дослідників. Не втрачає своєї актуальності і виходить за межі вузьконаціонального контексту і теза Дж. Дьюї про необхідність залучення до процесів цілепокладання і планування в освіті вчителів, учнів, громадськості – тобто тих, хто традиційно виступає предметом рефлексії у філософії освіти.

У контексті подальшого дослідження педагогічної спадщини Дж. Дьюї слушним видається аналіз розробки проблем

і напрямів соціалізації дитини; подальшого вивчення потребує і генеза Чиказької експериментальної школи-лабораторії як сучасного феномена педагогічної теорії і практики США.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Dewey J. The psychology of the elementary curriculum / J. Dewey. // Elementary School Record. – 1900. – № 1 (9). – P. 21–32.
2. Mayhew K. The Dewey School / K. Mayhew, A. Edwards. – NY. : Appleton Century, 1936. – 345 p.
3. Дьюї Дж. Введение в философию воспитания / Дж. Дьюї. – М. : Работник просвещения, 1921. – 63 с.
4. Дьюї Дж. Моральні принципи в освіті / Дж. Дьюї. – Львів : Освіта: Літопис: Центр гуманітарних досліджень Львівського національного університету ім. І. Франка, 2001. – 32 с.
5. Дьюї Дж. Моє педагогічне кредо / Дж. Дьюї ; пер. В. Коваленка // Шлях освіти. – 1998. – № 1. – С. 50–55.
6. Dewey J. The Schools of Tomorrow / J. Dewey, E. Dewey. – NY. : Dutton, 1915. – 346 p.
7. Dewey J. The School and Society / J. Dewey. – Chicago : University of Chicago Press, 1899. – 169 p.

УДК 378(477) (09)

РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ СЛОВЕСНІСТЬ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Новаківська Л.В., к. пед. н.,
доцент кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті здійснено термінологічний аналіз багатогранного поняття «словесність» в історико-педагогічному розвитку з початку XIX століття. З'ясовано, що з першої половини XIX століття теоретиками, педагогами, філологами словесність осмислюється не тільки як здатність висловлювати свої думки словами, а й як сукупність наук. Відповідно, набуває власні вектори розвитку і навчально-методична література, насамперед – підручник словесності XIX століття.

Ключові слова: словесність, література, теорія словесності, філологічні науки, навчальна дисципліна, підручники словесності другої половини XIX століття.

В статье осуществлен терминологический анализ многогранного понятия «словесность» в историко-педагогическом развитии с начала XIX века. Установлено, что с первой половины XIX века теоретиками, педагогами, филологами словесность осмысливается не только как способность выражать свои мысли словами, а и как совокупность наук. Соответственно, приобретает собственные векторы развития и учебно-методическая литература, прежде всего – учебник словесности XIX века.

Ключевые слова: словесность, литература, теория словесности, филологические науки, учебная дисциплина, учебники словесности второй половины XIX века.

Novakovskaya L.V. DEVELOPMENT CONCEPT LITERATURE: HISTORICAL PEDAGOGICAL ASPECTS

The article terminology multifaceted analysis of the concept of “literature” in historical and pedagogical development since the beginning of the XIX century. It was found that since the first half of the nineteenth century, theorists, teachers, philologists’ literature interpreted not only as the ability to express their thoughts in words, but as a set of science. According gets eigenvectors development and educational literature, especially – textbook literature of XIX century.

Key words: literature, literature, theory of literature, philological science subjects, textbooks literature of the second half of the XIX century.